

РОЗДІЛ 5 ТРУДОВЕ ПРАВА; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 349.2

ФУНКЦІЇ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ПРАЦІВНИКІВ FUNCTIONS FOR THE PROTECTION OF PERSONAL DATA OF WORKERS

Авраменко А.В.,
прокурор відділу прокуратури м. Києва

Статтю присвячено дослідженню функцій захисту персональних даних працівників в Україні. Розглянуто категорію «функції» та охарактеризовано поняття «функції захисту персональних даних працівників». Визначено основні функції у досліджуваній сфері. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок про роль функцій у механізмі захисту персональних даних працівників.

Ключові слова: захист, функції, персональні дані, працівник, інформація, трудові правовідносини, удосконалення законодавства.

Статья посвящена исследованию функций защиты персональных данных работников в Украине. Рассмотрено категорию «функции» и охарактеризовано понятие «функции защиты персональных данных работников». Определены основные функции в исследуемой сфере. На основании проведенного анализа сделан вывод о роли функций в механизме защиты персональных данных работников.

Ключевые слова: защита, функции, персональные данные, работник, информация, трудовые правоотношения, совершенствование законодательства.

The article is devoted to the research of the functions of protection of personal data of workers in Ukraine. The category of “functions” is considered and the notion “functions of protection of personal data of employees” is described. The basic functions in the investigated sphere are determined. On the basis of the analysis, a conclusion is drawn about the role of functions in the mechanism of protection of personal data of employees.

Key words: protection, functions, personal data, employee, information, labor relations, improvement of legislation.

Постановка проблеми. Розвиток міжнародно-правової, економічної, фінансової, банківської, культурної, правоохоронної та інших форм співробітництва, що передбачає вільний рух інформаційних ресурсів щодо товарів, капіталів і послуг за умов використання інформаційно-комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж, збільшення потоків персональних даних і підтримання суверенітету держави, визначають об'єктивну необхідність захисту персональних даних. Такий захист здійснюється за допомогою використання відповідного інструментарію, до складу якого входять функції захисту персональних даних працівників.

Актуальність теми дослідження підтверджується недостатністю кількості наукових робіт, заснованих на оновленому законодавстві та новітніх концепціях, присвячених тематиці щодо обігу персональних даних працівників та удосконаленню нормативно-правової бази у цій сфері.

Стан дослідження. У сучасній вітчизняній юридичній науці питанням захисту персональних даних працівника присвячено недостатньо наукових робіт. Деякі аспекти означеної проблематики зачіпали у своїх працях такі науковці, як І.В. Арістова, В.С. Венедиктов, МІ. Іншин, С.М. Прилипко, В.І. Прокопенко, О.І. Процевський, О.Д. Сидельников, А.М. Чорнобай та інші. Разом з тим, у наявних наукових працях функції захисту персональних даних працівника розглядається фрагментарно,

а комплексні дослідження у цій сфері майже відсутні.

Саме тому **метою** статті є визначення функцій захисту персональних даних працівника.

Виклад основного матеріалу. Важливою характеристикою механізму правового регулювання захисту персональних даних працівників є функції. Традиційно під функціями розуміються напрями діяльності суб'єкта правовідносин, що включають предмети, знання та завдання, на виконання яких спрямована така діяльність. Відтак, саме функції захисту персональних даних відображають предметну сферу діяльності роботодавця та / або третіх осіб у вказаному напрямку.

У науці державного управління функції визначаються як відносно самостійні складові змісту державно-управлінської діяльності, які відображають окремі напрями цієї діяльності, здійснюються уповноваженими органами (посадовими особами) державного управління і спрямовані на забезпечення виконання цілей і завдань державного управління [1, с. 39].

Екстраполюючи таке визначення до діяльності щодо захисту персональних даних працівника, функції у цій сфері можна визначити як напрями діяльності роботодавця або уповноваженої ним особи, третіх осіб щодо формування баз персональних даних працівників, вжиття заходів, розробки механізмів їх технічного, правового та іншого захисту,

недопущення несанкціонованого використання персональних даних працівників, забезпечення їх конфіденційності та безпеки, а також щодо захисту інформаційних прав працівників протягом усього періоду, починаючи зі збору персональних даних та завершуючи їх знищенням.

Основними функціями захисту персональних даних працівника є наступні.

1. Контрольна функція, яка є однією з важливих функцій управління, у тому числі у сфері господарської діяльності.

На думку Н.С. Мороз, контроль передбачає здійснення кваліфікованого, професійного спостереження за тим, щоб фактична діяльність державних органів і посадових осіб, суб'єктів підприємницької діяльності відповідали приписам, що містяться в законі, і в максимальному ступені забезпечувала б виконання ними своїх функцій, охорону правопорядку, інтереси суспільства, права та свободи громадян [2, с. 77].

Контрольна функція виявляється у декількох аспектах: по-перше, у здійсненні роботодавцем підбору персоналу, перевірки за допомогою зібраних даних (відомостей) про працівника (потенційного працівника) рівень його кваліфікації, відповідність вакантній посаді, відсутність протипоказань за станом здоров'я щодо виконання певних повноважень тощо; по-друге, у здійсненні працівником контролю за станом збереження, способами та метою обробки його персональних даних.

У першому аспекті роботодавець, реалізуючи господарсько-владні повноваження, має право та одночасно зобов'язаний контролювати, щоб конкретні трудові функції здійснювали працівники відповідного рівня кваліфікації, що відповідають вимогам за станом здоров'я, фізичним, а у деяких випадках психологічним вимогам.

Що стосується другого аспекту, то працівник як суб'єкт персональних даних володіє відповідними правами. Відповідно, до обов'язків роботодавця належить забезпечення їх захисту.

У Регламенті Європейського парламенту і Ради від 27 квітня 2016 р. № 2016 / 679 з цього приводу зазначається, що для посилення контролю за своїми власними даними, якщо персональні дані опрацьовують автоматизованими засобами, суб'єкт даних повинен мати право на отримання своїх персональних даних, які він надав контролеру в структурованому, широко вживаному форматі, що легко зчитується машиною, і на передавання їх іншому контролеру. Рада Європи рекомендує державам-членам заохочувати контролерів даних розробляти сумісні формати, що уможливають мобільність даних. Таке право необхідно застосовувати, якщо суб'єкт даних надав персональні дані на підставі своєї згоди, або якщо опрацювання є необхідним для виконання договору [3].

2. Охоронна та захисна функції. Ці функції є досить близькими за своєю юридичною природою та змістом, оскільки спрямовані на досягнення подібних завдань та цілей. Разом з тим, слід погодитись із думкою тих науковців, які наголошують на необхідності розмежування зазначених функцій.

Зокрема, В.І. Щербина з цього приводу зазначає, що розмежування захисної та охоронної функцій трудового права має ґрунтуватися на змістовій відмінності термінів «захист» і «охорона». Захист – це заступництво і підтримка когось або чогось, а охорона – забезпечення безпеки когось або чогось. Виходячи з цього, науковець робить висновок про різну направленість правового регулювання охоронних і захисних норм, бо цілі правового регулювання є різними. Захисна функція трудового права, на думку вченого, це нормативно гарантований захист інтересів людини в процесі праці в широкому розумінні значення цього терміну [4, с. 13].

О.А. Євтушевська визначає захист інформації як діяльність власника інформації або уповноваженої ним особи з метою забезпечення своїх прав на володіння, розпорядження і управління захищеною інформацією; запобігання витоку і втрати інформації; збереження повноти, вірогідності, цілісності захищеної інформації, її масивів і програм обробки; збереження конфіденційності або таємності захищеної інформації відповідно до правил, установлених законодавчими й іншими нормативними актами [5, с. 160].

Таким чином, захисна функція у досліджуваній сфері виражається у створенні організаційно-правових, матеріально-технічних, технологічних та інших умов, при яких забезпечується збереження інформації, що складає персональні дані працівника, попереджається її несанкціоноване використання та доступ до неї, тобто забезпечується безперервний процес захисту інформації, яка зберігається роботодавцем або за договором – іншими суб'єктами.

Слід також зазначити, що завдяки реалізації такої функції забезпечується захист не тільки інформаційних та інших конституційних, трудових прав працівника, але й комерційних та інформаційних прав роботодавця, оскільки несанкціонований доступ сторонніх осіб до бази даних роботодавця, у якій зберігаються персональні дані його працівників, може спричинити витік комерційної таємниці, завдати шкоди іншим інтересам підприємства, установи або організації.

У свою чергу, охоронну функцію трудового права В.І. Щербина визначає як діяльність трудового права щодо ефективного впорядкування і врегулювання відносин, що складають його предмет шляхом встановлення і реалізації на основних (магістральних) напрямках спеціальних норм, які забезпечують загальнообов'язковість, примусовість та дієвість цієї галузі права [4, с. 13].

Відтак охоронна функція у процесі захисту персональних даних працівника виражається у забезпеченні відновлення вже порушених через несанкціонований доступ, використання, поширення персональних даних працівника, прав суб'єкта персональних даних, а також притягнення винних у порушенні відповідних прав осіб до відповідальності. Причому охоронна функція – це функція, яка реалізується роботодавцем у разі виявлення ним порушень у певній сфері зі сторони третіх осіб і державою, яка формує охоронний механізм та може застосовувати юридичні санкції до самого роботодавця у разі порушення ним встановле-

ного порядку збору, зберігання та обробки персональних даних працівника.

3. Інформаційна функція, яка притаманна будь-якій соціальній діяльності, пов'язаній із обігом інформації, у цьому випадку – персональних даних працівника.

У правовій науці інформаційна функція права розглядається як доведення до громадян правової інформації, яка впливає на правосвідомість особи та на формування правової культури суспільства. Механізм реалізації інформаційної функції права визначається як система правової інформації, суб'єктів, об'єктів і юридичних засобів правового інформування, що сприяє підтриманню інформаційної цілісності правової системи [6, с. 50].

Деякі науковці розглядають інформаційну функцію як елемент контролю. Зокрема, на думку А.П. Денисенка, інформація, отримана у процесі контролю, дозволяє корегувати якісні показники такі, як відбір кваліфікованих кадрів, якісних спеціалістів до складу громадських інституцій, що сприяє ефективності державного управління, а, отже, реалізації головного завдання інституту контролю [7, с. 52–53].

Разом із тим, не можна цілком погодитись із наведеною думкою, оскільки «інформування» як елемент контрольної функції та інформаційна функція як елемент управління є різними за своєю суттю правовими явищами. Так, у першому випадку інформація надходить виключно як джерело перевірки (контрольного заходу), у той час як реалізація інформаційної функції не обов'язково пов'язана із метою здійснення контролю, а інформація може бути отримана з відкритих джерел або надаватися самостійно суб'єктом персональних даних.

На цій підставі можна зазначити, що інформаційна функція у процесі захисту персональних даних працівника виражається у накопиченні інформації про працівника, а також створенні нової інформації у процесі реалізації ним трудової функції, яка може використовуватися як роботодавцем у власних комерційних цілях (прийняття рішення про: заохочення працівника або притягнення його до дисциплінарної відповідальності, ініціювання перед відповідними органами питання про застосування інших видів юридичної відповідальності; підвищення працівника на посаді; направлення його на курси підвищення кваліфікації тощо), так і працівником для реалізації власних соціально-економічних прав (отримання пільг та компенсацій від держави, підтвердження права на пенсію тощо).

4. Соціально-економічна функція, витоками якої є те, що будь-яка підприємницька діяльність або інша діяльність, пов'язана з використанням найманої праці здійснюється у соціально-економічній площині, тобто завжди впливає права та інтереси суспільства (суспільний інтерес).

Як зазначає з цього приводу В.І. Щербина, конституційні основи підприємницької діяльності дають підстави стверджувати, що роботодавець є соціально відповідальним суб'єктом, а тому норми трудового права мають визначати статус і повноваження соціальної служби підприємства, установи, організації, діяльність якої повинна зосереджуватися на всебічному дослідженні виробничих і соціально-побутових проблем працівників, сприянні їх подоланню та запобіганню [4, с. 18].

Таким чином, соціально-економічна функція захисту персональних даних працівника полягає головним чином у забезпеченні захисту соціально-економічних прав самого працівника як суб'єкта персональних даних, а саме забезпечення можливості ідентифікації особи – працівника як соціально-активного та економічно-спроможного суб'єкта правовідносин (наприклад, підтвердження інформації про доходи, що дозволяє забезпечити виконання особою своїх зобов'язань за договором або за законом, підтверджує легітимність отриманих доходів тощо).

5. Превентивна функція, яка є похідною від функції захисту.

У науковій літературі висловлюється думка, що превентивна функція діяльності суб'єктів у сфері державного управління відіграє одночасно подвійну роль (щодо безпосереднього спрямування), а саме: профілактика можливих правопорушень тим органом місцевого самоврядування (так звана спеціальна, безпосередня) та іншими суб'єктами (загальна превенція) [7, с. 53].

У цілому погоджуючись з наведеною точкою зору, слід зазначити, що превентивна функція у сфері захисту персональних даних працівника також виконує подвійну роль: по-перше, попереджає порушення режиму конфіденційності персональних даних роботодавцем або уповноваженим органом, іншими особами, які залучені роботодавцем до механізму захисту відповідних даних; по-друге, попереджає вчинення порушення самим працівником (ухилення від виконання цивільно-правових договорів, ухилення від сплати аліментів, вчинення корупційних та інших економічних правопорушень тощо).

Висновки. Таким чином, розглянуті вище функції захисту персональних даних працівника у комплексі забезпечують взаємну реалізацію права працівника на конфіденційність та безпечне збереження власних персональних даних, права роботодавця на реалізацію господарської компетенції, зокрема, шляхом здійснення підбору штату працівників належної кваліфікації, забезпеченні та підтриманні трудової дисципліни тощо та прав інших осіб (суспільства, держави) у цивільно-правових, адміністративних та інших відносинах із особою (працівником). Зазначене свідчить про важливу роль досліджених функцій та необхідність формування більш ефективного механізму захисту персональних даних працівника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білокур Є.І. Функції державного управління: поняття, особливості, правове регулювання: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право». Одеса, 2015. 194 с.
2. Мороз Н.С. Поняття та сутність контролю у сфері інформатизації // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2016. Вип. 17. С. 75–80.

3. Про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних) : Регламент Європейського парламенту і Ради від 27 квітня 2016 р. № 2016/679. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/es-2016679.pdf>.
4. Щербина В.І. Функції трудового права: автореф. дис. доктора юр. Наук : 12.00.05. Харков, 2009. 33 с.
5. Євтушевська О.А. Інформаційна безпека як елемент підвищення ефективності комплексного контролю підприємств водного транспорту // Науковий журнал. Серія : Економічні науки. 2–15. № 5–6. С. 157–162.
6. Макеєва О.М. Інформаційна функція права та її вплив на правову культуру суспільства // Юридичний вісник. 2015. Вип. 3 (36). С. 47–51.
7. Денисенко А.П. Сутність функцій діяльності суб'єктів організації громадського контролю у сфері державного управління // Форум права. 2015. № 3. С. 51–56.